

8. Масицька Т., Васейко Ю. Особливості ідіостилю Галини Яструбецької: семантичні різновиди залежного об'єкта у структурі реченнєвих конструкцій. *Лінгвостилістичні студії*. 2023. Вип. 18. С. 36–48.

9. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.

10. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.

Оксана Микитюк
(м. Львів)

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ ДМИТРА ДОНЦОВА: АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ

Вивчення мовної особистості (далі – МО) Д. Донцова в аспекті політичної лінгвоперсонології передбачає опис системи дослідницьких підходів, методологічних засад та поняттєвого апарату. Предметом дослідження політичної лінгвоперсонології є дискурсивно-текстовий простір, що вможлиблює розуміння політичних процесів, які мають значний вплив на суспільно-ідеологічний розвиток Української держави. Дослідницькими підходами виокремленого вчення є принципи антропо- й націєцентризму, що поєднані з дискурс- та текстоцентризмом, функціоналізмом і прагматизмом. Пропонований напрям є основою для розгляду української національної політичної МО.

Аналіз МО Д. Донцова на основі рецепції дискурсивно-текстового простору базований на авторській методиці, що заґрунтована на (1) екзистенційному; (2) когнітивно-аксіологічному; (3) креативно-образному вимірах, що є фокусом мовомислення політика. Формування українського мовного коду МО ілюструють також факти лінгвопсихобіографії та знання архівознавчого матеріалу. Політична лінгвоперсонологія вимагає залучення комплексу загальнонаукових (аналізу й синтезу, індукції й дедукції, культурно-історичного, моделювання, систематизації, спостереження тощо) і спеціальних (дискурсивного, інтерпретаційного, компонентного, конструктивного, мовного портретування) методів аналізу.

1. Екзистенційний вимір осмислення дієвості МО відтворює система політичних антропонімів і політичних топонімів (політонімів). Зокрема відбуваються численні трансформації власної назви в політонім, що містить ознаки політичної пропаганди, є складником презентації відповідної

політичної ситуації та моделює елементи певного політичного спрямування. Наприклад, у наративі Д. Донцова (а) антропонім *І. Мазепа* – це політонім, оскільки вміщено численну інформацію про його політичну діяльність й омовлено позицію цієї постаті в російській пропагандистській системі; (б) хоронім *Україна (Русь)* – також політонім: подано відомості про існування й статус нашої держави в аспекті державотвірних українських процесів. Функційно-прагматичне навантаження політонімів моделює систему прагматичних смислів, що є стрижневими для показу політичної ситуації.

Оцінні смисли в дискурсивно-текстовому просторі конденсують антропонімні вузли, що є своєрідним розкриттям «коду» мовомислення Д. Донцова. Наприклад, антропоніми *Т. Шевченко, Г. Сковорода, Леся Українка* й *І. Франко* вжито зі смислом ‘українська ментальність’; полковник *Єрмоленко, І. Мазепа, С. Петлюра, Святослав, Б. Хмельницький* моделюють смисл ‘діяльність українських політиків’. Розуміння екзистенційного виміру політичного простору Д. Донцова фокусують такі прийоми портретування: (а) прийом взорування простежуємо на основі антропоніма *Т. Шевченко*, ідеї якого політик омовлює для підтвердження своїх думок; (б) прийом уподібнення фіксуємо на основі антропоніма *Олена Пчілка*; (в) прийом антагонізму та згодом взорування відтворює антропонім *І. Франко*.

2. Когнітивно-аксіологійний вимір передбачає реконструювання ціннісних орієнтирів мовної свідомості лінгвоперсони Д. Донцова, що вербалізовані в системі політичних понять, ідеологем та мислеобразів, які формують нові смисли й значення. Важливими є мислеобрази, що містять відповідні конотації, оприявнюють позицію політика й концентрують увагу реципієнта на головному, стаючи основним презентантом певних знань. Ядровими мислеобразами дискурсивно-текстового простору Д. Донцова є *влада, сила, щастя, характер*. Аналіз мислеобразів асоціюється з мовним панно, що «об’єднує» текст Д. Донцова його політичною візією.

Узагальнювальні ідеї політика зосереджено в змодельованих аксіологійних рядах, що містять узагальнювальне слово (чи словосполуку), що формує певний смисл (наприклад, ‘*агресії чужих народів супроти нас*’ – це *українофільство, радикалізм і соціалізм* [2, с. 114]) або без узагальнювального слова (їх об’єднано смисловою скріпою, зокрема смисл ‘нерівність’ між гнобителями й пригнобленими продемонстровано лексемами *соціалізм, пацифізм, інтернаціоналізм* [1, т. 5, с. 143]).

3. Креативність МО – це вершина його мовотворчоти, що простежується в моделюванні образних засобів. Мовосвіт Д. Донцова має за основу історичні й політичні факти, що стосуються оцінки політичних реалій, подій та явищ. Система образів і тропів уможливорює маніфестацію ідеологічної позиції МО, відтворює фактаж його знань про довкілля. Особливо виразною в політика є антитеза, наприклад, протиставлення **козацтво** ↔ **комунізм** підживлене традицією існування цих явищ у суспільному житті, оскільки *козацтво* омовлено як воля до життя, як завзяття, натомість політичне поняття *комунізм* вербалізовано як «безхарактерність і безвілля» [1, т. 8, с. 97]. Різноманітною за структурою є тавтологія, наприклад, «Для мужньої психології **ворог** є **ворог**» [2, с. 113]; «**великість** героя все мірється **великістю** його противника» [1, т. 2, с. 81]. Увиразнюють політичне мовомислення Д. Донцова політичні метафори: зі свого **трясовиська** Росія не вийшла й досі [1, т. 2, с. 183], над поневоленими **Бог** **сміється** [1, т. 2, с. 135]. Політичні перифрази особливо чітко характеризують актуалізовані в дискурсивно-текстовому просторі постаті, наприклад, *Леся Українка* – це *яскравий смолоскип нашого минулого* [1, т. 4, с. 283], *постать української епохи Sturm und Drang* (*Бурі та натиску*) [1, т. 8, с. 21].

Ознаками самобутнього мовлення Д. Донцова є його мовотворчість, що базована на використанні античних висловів, біблійзмів, народної творчості, латинських і грецьких усталених висловів (мовою оригіналу), що створює багатошаровість і багатовимірність публіцистичного тексту. Політик Д. Донцов самобутньо трансформує й модифікує усталені вислови та моделює власне авторський політичний афористикон.

Отже, вивчення мовної особистості Д. Донцова можливе на основі залучення екзистенційного, когнітивно-аксіологічного та креативно-образного вимірів і потребує напрацювань інших наук (історії, філософії, літературознавства, політології, архівознавства тощо).

Література

1. Донцов Д. Вибрані твори: в 10 т. / упоряд., передм., комент. О. Баган. Дрогобич: Відродження, 2011–2016.
2. Донцов Д. Націоналізм. Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. 236 с.